

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

THE ROLE OF INVESTMENT IN THE FORMATION OF NATIONAL INVESTMENT-INNOVATION PROCESSES

У статті проаналізовано частку інвестицій в економіку України, розкрито істотні особливості становлення та розвитку інвестиційно-інноваційних процесів. Іноземні інвестиції відіграють виступають важливим фактором інноваційного розвитку. Синергетичний взаємозв'язок інвестицій та інновацій можливий за умови долучення саме іноземних інвестицій. Інвестиційно-інноваційна діяльність є важливою сферою розвитку будь-якої країни. Було доведено, що існуючі механізми державного регулювання інвестиційно-інноваційних процесів недостатньо ефективні та недостатньо адаптовані до сучасних умов господарювання. Основна проблема у цьому напрямку – відсутність державного фінансування на ці процеси.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інвестиційно-інноваційні процеси, національна економіка.

В статье проанализировано долю инвестиций в экономику Украины, раскрыты существенные особенности становления и развития инвестиционно-инновационных процессов. Иностранные инвестиции выступают важным фактором инновационного развития. Синергетическая взаимосвязь инвестиций и инноваций возможно при условии добавления именно иностранных инвестиций. Инвестиционно-инновацион-

ная деятельность является важной сферой развития любой страны. Было доказано, что существующие механизмы государственного регулирования инвестиционно-инновационных процессов недостаточно эффективны и недостаточно адаптированы к современным условиям хозяйствования. Основная проблема в этом направлении – отсутствие государственного финансирования на эти процессы.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, инвестиционно-инновационные процессы, национальная экономика.

The article analyzes the share of investments in the Ukrainian economy, reveals the essential features of the formation and development of investment and innovation processes. Foreign investment plays an important factor in innovative development. A synergistic relationship between investment and innovation is possible if foreign investment is involved. Investment and innovation is an important area of development of any country. It was proved that the existing mechanisms of state regulation of investment and innovation processes are not effective enough and are not adapted to the current economic conditions. The main problem in this area is the lack of state funding for these processes.

Key words: investments, innovations, investment-innovation processes, national economy.

УДК 330.322:631.11:336

Кравець Л.О.

здобувач

Міжнародний університет бізнесу і права

Постановка проблеми. Останні два десятиліття в Україні всі економічні явища відбуваються в умовах активних змін економічного середовища, викликаних євроінтеграційними та глобалізаційними процесами. Нажаль, Україна не може досягти бажаного рівня, незважаючи на існування певних позитивних тенденцій розвитку технологічних процесів формування інвестиційно-інноваційного потенціалу. У зв'язку із окупацією та продовженням військового конфлікту на сході країни, суттєво уповільнюються процеси національного інвестиційно-інноваційного розвитку. В умовах постійних змін економічного середовища для України важливим є формування ефективної інвестиційно-інноваційної політики спрямованої на залучення інвестицій у розвиток науково-інноваційної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості інвестиційно-інноваційного розвитку на різних рівнях національної економіки виступають об'єктом дослідження багатьох вчених та практиків, серед яких Борецько В.І., Мазій Н.Г., Прядко І.В., Череп А. В., Федулова Л. І., Асаул А., Волкова О. І., Гребенюк Т. В. та ін. Представлена потужна методологічна база наукових підходів та практичних рекомендацій щодо формування

сприятливого середовища для розвитку інвестиційно-інноваційних процесів.

Постановка завдання. Проаналізувати особливості формування національних інвестиційно-інноваційних процесів, а саме дослідити стратегічні інвестиції в Україні, динаміку капіталовкладень в економіку України, визначити тенденції та активність інвестиційних рухів, проаналізувати прямі інвестиції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Всі науковці підтверджують важливість інвестицій для подолання кризових явищ в економіці України. Інвестиції у поєднанні з інноваціями здатні сформувати інструменти стабілізації економічного стану країни. В цьому контексті академік Борецько В.І. зазначає: «сьогодні економіка України переживає складний стагнаційний період. Відсутність достатніх обсягів оборотних коштів та вільних фінансових ресурсів не дозволяє вітчизняним підприємствам впроваджувати інноваційні технології та підвищити конкурентоспроможність української продукції, з якою можна було б «відвойовувати» національний та розширювати присутність на міжнародних ринках. Водночас більшість іноземних інвесторів ухиляється від здійснення інвестицій в українську економіку, а власники українських підприємств також не показують великого бажання

вкладати свої кошти у їх оновлення, надаючи перевагу офшорним зонам. І населення України через значне зниження купівельної спроможності не здатне збільшити зі свого боку підтримку національної економіки. Тому без створення сприятливих умов для залучення іноземних та вітчизняних інвестицій забезпечити динамічний розвиток національної економіки неможливо» [1].

Серед безлічі класифікацій інвестицій, часто повторюється поділ інвестицій на короткострокові та стратегічні. Для поточної стабілізації економіки переважно використовують короткострокові інвестиції, в розрізі яких окремо виділяють ризикові, які ще називають спекулятивними, що швидко виводяться із економічної сфери України. Інноваційним спрямуванням характеризуються переважно стратегічні інвестиції, які мають важливе значення для зростання економіки. Негативним явищем для України є те, що частка стратегічних інвестицій зменшується [2].

Зменшення частки стратегічних інвестицій в економіку України пояснюється нестабільним політичним становищем та постійними змінами економічного середовища, що в свою чергу негативно впливає на фінансову спроможність вітчизняних підприємств та галузей. Останнє десятиріччя характеризується значними коливаннями обсягів капітальних інвестицій в економіку України (рис. 1).

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та за 2014-2017 роки без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Статистичні дані свідчать про певну тенденцію зростання капітальних інвестицій в економіку України, починаючи із 2015 року. Проте, «процес залучення капітальних інвестицій в економіку України суттєво загальмований впливом політичної та економічної криз останніх років. Унаслідок цього активізувались інфляційні процеси, знизився інвестиційний потенціал державного бюджету, погіршився фінансовий стан підприємств, зріс вплив банківських депозитів, збільшилась кількість збиткових фінансово-кредитних установ, скоротились обсяги банківського кредитування підприємств, знизилась інвестиційна активність іноземних інвесторів. Чималою мірою вповільнення інвестиційного процесу в Україні зумовлене корупцією органів державної влади, потужним податковим тягарем та недосконалою законодавчою базою, насамперед у сфері захисту прав інвесторів» [4].

Для характеристики інвестиційної активності важливе значення мають власні кошти та доступність зовнішніх джерел інвестиційних ресурсів. Статистичні дані доводять, що найбільша частка інвестицій в економіку України здійснюється за рахунок власних коштів підприємств та організацій, яка становила 69,1% у 2017 році та 70,8% у 2018 році. Інвестиції за рахунок коштів державного бюджету у 2017 році склали 3,4%, а в 2018 році 3,9%. Деяко більшою є питома вага інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів: у 2017 році їх частка склала 9,3%, а у 2018 році – 8,7%. Аналіз структурних зрушень в капітальних інвестиціях в економіку України свідчить про зростання питомої ваги інвестицій: за рахунок коштів держав-

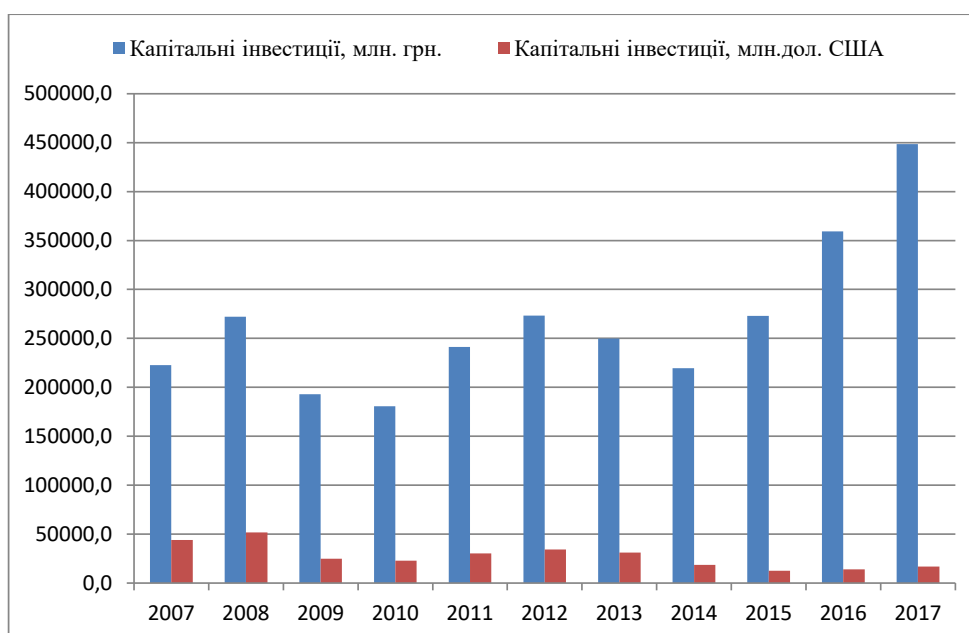

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій в економіку України за період 2007-2017 років

Джерело: [3]

ного бюджету на 0,5%, за рахунок власних коштів підприємств та організацій – на 1,7%, за рахунок кредитів банків та інших позик – на 1,2%; а також зменшення питомої ваги інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів на 0,6%, за рахунок коштів іноземних інвесторів – на 1,1%, за рахунок коштів вітчизняних інвестиційних компаній, фондів тощо – на 0,1%, за рахунок коштів населення на будівництво житла – на 1,3%, за рахунок інших джерел зменшення становило 0,3%.

Процеси децентралізації повинні би викликати зростання інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів, проте, на значну питому вагу, у 2018 році відбулося зменшення частки інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів на 0,6%, що викликає певні сумніви в розподілі коштів місцевих бюджетів.

Банківське кредитування відіграє важливу роль у формуванні інвестиційно-інноваційних процесів. Високий рівень відсоткових ставок у банківській сфері тривалий період викликав зменшення питомої ваги інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик. Проте у 2018 році відбулося незначне, але зростання на 1,2% питомої ваги інвестицій за рахунок кредитів банків, що може бути свідченням призупинення або уповільнення деструктивних зрушень банківської сфери.

На нашу думку, в умовах постійних економічних змін, важливе значення мають державні інвестиції у наукову, технічну діяльність, на наукові дослідження та розробки, що виступить дієвим поштовхом інноваційного оновлення національної економіки. Слід зазначити, що важливим є контроль за цільовим використанням коштів державного бюджету.

Важливим фактором стимулювання національних інвестиційно-інноваційних процесів в умовах змін економічного середовища є іноземні інвестиції. Динаміка прямих іноземних інвестицій представлена на рис. 2.

За 2018 рік прямі інвестиції в економіку України становили 31606,4 млн дол. США, що на 376,1 млн дол. США більше ніж за 2017 рік. Але, все одно у 2018 році не вдалося досягти рівня іноземних інвестицій в економіку України за 2014 рік (53704,0 млн дол. США). Такий рівень іноземних інвестицій у 2014 році був викликаний проголошенням Європейським курсом розвитку та очікуванням позитивних змін в економіці України. Динаміка прямих інвестицій із країн світу в економіку України представлена в табл. 1.

Серед країн інвесторів в економіку України перші позиції за обсягами інвестицій займають Кіпр, Нідерланди, Велика Британія, Німеччина, Швейцарія, Віргінські острови, Російська федерація, Австрія, Франція, Польща, Люксембург, Угорщина, США, Беліз та інші країни. За 2018 рік порівняно із 2011 роком відбулося зростання інвестицій тільки із трьох країн інвесторів: Франція, Люксембург та Беліз, а обсяги інвестицій з інших країн значно зменшилися. Лідуючі позиції Кіпру, як країни зовнішнього інвестора пояснюються тим, що дана країна виступає в якості офшорної зони. Саме тому інвестиції з Кіпру можливо вважати реінвестиціями.

Іноземні інвестиції відіграють дуже важливу роль в розвитку національних інвестиційно-інноваційних процесів в умовах змін економічного середовища, саме тому «стимулювання надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України

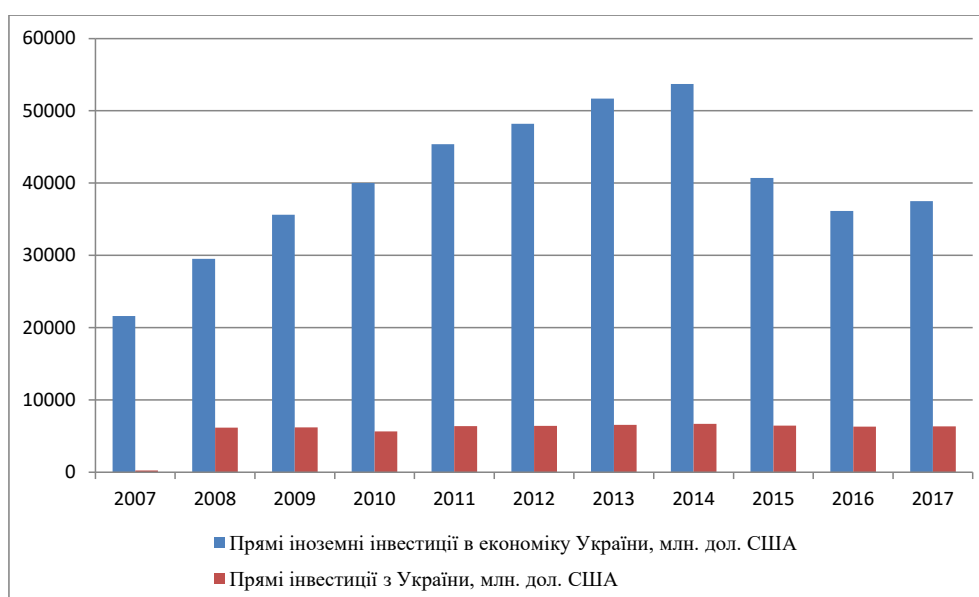

Рис. 2. Динаміка прямих іноземних інвестицій

Джерело: [3]

Таблиця 1

Прямі інвестиції із країн світу в економіку України, (млн дол. США)

	2011	2013	2014	2015	2016	2017	2018	На 31 грудня 2018
Усього	46293,5	53178,1	53704,0	38356,8	32122,5	31230,3	31606,4	32291,9
Кіпр	9799,4	16478,1	17725,6	11971,6	9894,8	8785,5	8932,7	8879,5
Нідерланди	11396,6	8733,7	9007,5	6887,3	6090,3	6028,4	6395,0	7060,9
Велика Британія	2287,1	2553,6	2768,2	2146,2	1785,2	1947,0	1944,4	1955,9
Німеччина	5080,0	4549,4	2908,4	2110,6	1604,9	1564,2	1682,9	1668,2
Швейцарія	862,3	1105,9	1351,0	1391,7	1391,0	1436,9	1515,9	1540,7
Віргінські острови	1451,5	2007,6	2275,9	1988,3	1715,0	1682,3	1358,4	1311,4
Російська федерація	3015,7	3415,1	3525,9	1620,5	343,8	813,6	797,2	1008,1
Австрія	1812,9	2493,2	2314,0	1351,5	1152,6	1099,9	1038,8	1005,6
Франція	2131,7	1546,2	1520,5	1341,9	1299,1	615,6	723,4	636,0
Польща	913,2	897,4	819,8	708,0	679,4	509,1	571,3	593,9
Люксембург	441,7	566,1	555,8	398,8	363,9	660,1	515,8	526,1
Угорщина	700,5	685,8	685,9	466,4	333,7	498,1	511,1	500,1
США	1134,8	1013,9	934,7	789,1	717,2	585,2	517,4	488,9
Беліз	139,7	139,7	1026,6	652,5	535,1	604,2	532,3	439,1
Інші країни	5126,4	6280,1	6284,2	4532,4	4216,5	4400,2	4569,8	4677,5

Джерело: [3]

повинно стати ключовим елементом державної політики та включати удосконалення нормативно-правової бази інвестиційної діяльності; прозорість процесу приватизації; стимулювання залучення інвестицій в інтелектуальний капітал; розвиток корпоративного управління; формування позитивного іміджу країни для закордонних інвесторів» [5].

Зменшення обсягів надходження іноземних інвестицій до економіки України пояснюється недосконалістю нормативно-правової бази, що регламентує рух інвестиційних коштів, права та обов'язки інвесторів. Крім того, проблематичним є відсутність гарантій у довгостроковій перспективі та нестабільність у державній політиці. З метою збільшення іноземних інвестицій в економіку України та приваблення іноземних інвесторів необхідно забезпечити «удосконалення нормативно-правової бази інвестиційної діяльності; прозорості процесу приватизації; стимулювання залучення інвестицій в інтелектуальний капітал; розвитку корпоративного управління; формування позитивного іміджу країни для закордонних інвесторів» [6].

За попередніми оцінками експертів «у глобальному рейтингу інновацій за 2019 рік (Global Innovation Index 2019) Україна в загальному рейтингу посяде 47 місце. Ще минулого року вона займала 43-тю позицію. Перша десятка рейтингу виглядає так: 1. Швейцарія, 2. Швеція, 3. США, 4. Нідерланди 5. Великобританія, 6. Фінляндія, 7. Данія, 8. Сінгапур, 9. Німеччина 10. Ізраїль. По сусідству з Україною в рейтингу: 40. Болгарія, 41. Греція, 42. В'єтнам, 43. Таїланд, 44. Хорватія, 45. Чорногорія, 46. Росія, 48. Грузія, 49. Туреччина,

50. Румунія, 51. Чилі, 52. Індія, 53. Монголія. Доповідь Глобальний інноваційний індекс 2019 містить інформацію про інноваційну діяльність 129 країн світу. Для оцінки використовують 80 параметрів, які дають повну картину інноваційного розвитку, включаючи огляд політичної ситуації, стану освіти, рівня розвитку інфраструктури та бізнесу. У підсумку Україна отримала за всіма показниками індекс 37,4 з 100 можливих. Правда, і перша країна в рейтингу поки що не ідеальна – в Швейцарії індекс становить 67,24. У розрізі показників Україна має таку ситуацію: політична та операційна стабільність – 125 місце з 129-ти, ефективність уряду – 95, верховенство права – 107, легкість початку бізнесу – 48, легкість вирішення проблеми неплатоспроможності – 115, освіта – 43, вища освіта – 37, інформаційні та комунікаційні технології – 81, урядові онлайн-послуги – 92, загальна інфраструктура – 95, екологічна стійкість – 120, кредитування – 91, легкість отримання кредитів – 29, кредитування приватного сектора – 86, інвестиції – 115, кваліфіковані працівники – 45, створення знань (патенти, винаходи) – 17 (в цьому розділі за показником корисні моделі за походженням – 1 місце), вплив на знання – 47, поширення знань – 47, нематеріальні активи – 17, креативні товари і сервіси – 91, креативність в онлайн – 43» [7].

Частка галузі у валових обсягах залучення інвестицій в національну економіку у 2011-2017 роках суттєво не змінювалася і складала у середньому 2,8% що свідчить про відносно стабільну зацікавленість іноземних інвесторів у розвитку транспортно-логістичної системи.

Найбільші протягом досліджуваного періоду обсяги прямих іноземних інвестицій (1535,3 млн. дол. США) залучено в економіку галузі у 2013 році, найнижчі (1087,9) – у 2015. Доцільно відмітити, що скорочення обсягів іноземного інвестування у галузь в 2014 – 2015 рр. корелює із загальним скороченням іноземного інвестування у вітчизняну економіку, викликаним суттєвим погіршенням інвестиційного клімату. У 2017 році відмічається помірне зростання іноземних інвестицій, що є позитивним сигналом. Проте, наявних надходжень не достатньо для виходу галузі з системної кризи, технічного переозброєння та реструктуризації у відповідності до сучасних потреб.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, для підвищення інноваційності економіки України важливим є заохочення промислових підприємств до інноваційної діяльності та зростання кількості запроваджених нових технологічних процесів та видів інноваційної продукції, а також зростання обсягів реалізованої інноваційної продукції. Аналіз статистичних показників, що входять до визначення Глобального індексу інновацій дозволяє визначити додаткові резерви підвищення інноваційності економіки. Для України необхідно нарощувати кількість запроваджених нових технологічних процесів, фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок, тощо.

Іноземні інвестиції відіграють виступають важливим фактором інноваційного розвитку. Синергетичний взаємозв'язок інвестицій та інновацій можливий за умови долучення саме іноземних інвестицій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Борейко В.І. Інвестиційне забезпечення економічного розвитку України / В.І. Борейко // Вісник економічної науки України. – 2014. – № 2. – С. 13-16. с. 13.
2. Мазій Н.Г. Інвестиційно-інноваційна діяльність та регіональні чинники формування привабливості регіонів/ Н.Г. Мазій, О.Є. Войтик // Актуальні проблеми державного управління. – 2015. – № 2. – С. 128-135.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Майорова Т.В. Капітальні інвестиції: сутність та проблеми реалізації у кризових умовах / Т.В. Майорова, В.В. Крук, Я.В. Шевчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 21. – С. 12-16, с. 14.
5. Колєвантова А.В. Сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України / А.В. Колєвантова//Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Випуск 22. – С. 1080-1084, с. 1084.
6. Колєвантова А.В. Сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України / А.В. Колєвантова//Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Випуск 22. – С. 1080-1084, с. 1084.
7. Україна опустилася в рейтингу інноваційних країн. Слово і діло. Аналітичний портал. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2019/07/25/novyna/ekonomika/ukrayina-opustylasya-rejtnynhu-innovacijnyh-krayin>
8. Іртищева І. О. Методичні підходи до визначення рівня інвестиційної привабливості галузі, підприємства / І. О. Іртищева, М. І. Стегней, М. І. Паук // Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, Серія «Економічні науки» № 5. – 2014. м. Харків. – С. 15-25.
9. Іртищева І. О. Умови та чинники стратегічного формування інновацій / І. О. Іртищева // Вісник ХНАУ: зб.наук.праць. – Харків: ХНАУ, 2009. – Вип. 14. – С. 34–40.